บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย ผลผลิตใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ มันเส้น มันอัดเม็ด และแป้งมันสำปะหลัง ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ส่งจำหน่ายต่างประเทศ สร้างรายได้ไม่น้อยกว่าปีละ 8 หมื่นล้านบาท โดยไทยเป็นประเทศส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก สร้างรายได้ไม่น้อยกว่าปีละ 8 หมื่นล้านบาท ประเทศคู่ค้าสำคัญได้แก่จีน ที่นำไปผลิตแอลกอฮอล์และเอทานอล เนื่องจากมันสำปะหลังเป็นพืชปลูกง่ายและทนทานต่อสภาพความแห้งแล้ง จึงมีการปลูกกระจายทั่วประเทศ โดยในปี 2558/59 พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งประเทศมี 9.32 ล้านไร่ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 53 ภาคกลางและภาคตะวันตกร้อยละ 25 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 22 อยู่ในภาคตะวันออกและภาคเหนือ ผลผลิตทั้งประเทศ 32.36 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.61 ตันต่อไร่ ภาคกลางและภาคตะวันตกมีผลผลิตรวม 5.04 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3.36 ตันต่อไร่ จังหวัดที่ปลูกมันสำปะหลังมากในภาคกลางได้แก่ กาญจนบุรี นครสวรรค์ ลพบุรี และอุทัยธานี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559) แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่และลักษณะเนื้อดินทีปลูกมันสำปะหลังในภาคกลางมีความแตกต่างกันมาก ตั้งแต่ดินทรายหรือทรายปนร่วนมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ จนถึงดินร่วนหรือร่วนเหนียวความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง หรือบางแห่งมีปัญหาเรื่องคุณสมบัติทางเคมี เช่น ดินด่าง รวมถึงการเผชิญกับความแปรปรวนของฟ้าอากาศในปัจจุบันที่สร้างความเสียหายให้ผลผลิตโดยตรง หรือโดยอ้อมจากการเกิดโรคและแมลงศัตรูอุบัติใหม่ ทำให้ผลผลิตตกต่ำและแปรปรวนได้ง่าย นอกจากนั้นเกษตรกรยังประสบปัญหาเรื่องราคาผลผลิตต่ำและไม่แน่นอน โดยในปี 2557/58 มีความต้องการใช้ในการผลิตเอทานอลเพื่อเป็นพลังงานทดแทน ทำให้ประเทศไทยเพิ่มพื้นที่ผลิตมันสำปะหลังสูงสุดในรอบ 10 ปี ได้ผลผลิตมากถึง 31.24 ล้านตัน มีการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังสูงถึง 11.2 ล้านตัน มีมูลค่า 115.89 ล้านบาท หลังจากนั้นราคาหัวมันสำปะหลังสดลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือ 1.22 บาทต่อกิโลกรัมในเดือนกันยายน 2559 เนื่องจากการชะลอตัวด้านเศรษฐกิจของจีน ประกอบกับการลดค่าเงินหยวน การระบายสต๊อกข้าวโพดซึ่งใช้ผลิตเอทานอลได้ และการสิ้นสุดของแผนพัฒนาพลังงานทดแทน รวมถึงการที่จีนนำเข้าเอทานอลจากประเทศบราซิล แต่ในด้านการผลิตกลับมีการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น เช่น ลาว เขมร และเวียดนาม ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยีเฉพาะพื้นที่ โดยเน้นการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มจะช่วยสร้างความยั่งยืนในการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังและผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางและตะวันตก ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศ

การจัดการความรู้ในครั้งนี้จึงเป็นการรวบรวมและกลั่นกรององค์ความรู้ ด้านเทคโนโลยีการผลิต ที่ครอบคลุมสถานการณ์มันสำปะหลัง พันธุ์ การจัดการแปลงพันธุ์และท่อนพันธุ์ การปลูก การจัดการวัชพืช การจัดการดิน น้ำและปุ๋ย การจัดการโรคและแมลงศัตรู การเก็บเกี่ยว การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตและผลพลอยได้ และการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังเฉพาะพื้นที่ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป